

Reseberättelse fältstudie i Mongoliet

3:e augusti - 1 oktober 2016

Frida Ek-Terlecki & Malin Jansson Lagerkvist

Vi är två studenter som läser sista terminen på veterinärprogrammet vid Sveriges Lantbruksuniversitet. I samband med vårt examensarbete i veterinärmedicin hade vi möjligheten att göra en Sida-finansierad (Minor Field Study) fältstudie i Mongoliet. Fokus för projektet var att utreda förekomsten av två potentiella orsaker till anemi hos får och getter; *Anaplasma ovis* och *Haemonchus contortus*. Idén till studien föddes ur veterinär Carol Essons tidigare iakttagelser av getter med bleka slemhinnor i Tostbergen i södra Mongoliet. Projektets upplägg var att besöka tre regioner i landet med olika betesförhållanden (öken, stäpp samt stäpp med skogsinslag), och provta små idisslare hos tre nomadfamiljer i varje region. Planen var att bedöma hull, slemhinnor samt samla blod och träck från totalt 90 får och 90 getter.

Efter flera månaders förberedelser landade vi äntligen i Ulaanbaatar, en susande storstad som står i stark kontrast till resten av landets folktomma slätter. Faktum är att Mongoliet är det mest glesbefolkade landet i världen.

Redan andra dagen var det dags för en två dagar lång bussresa söderut mot Tostbergen för våra tre första provtagningar. Under färden ingick också en djupstudie i mongolisk populärmusik på bussens TV-monitor med volym oberoende av dygnets timmar. Mongoliets oföränderliga slätter hade en viss sövande inverkan, men det ihärdiga tutandet som krävdes för att förflytta de stora flockarna av får, getter, hästar och kameler som ockuperade de glest trafikerade vägarna, hjälpte till att hålla oss vakna.

Ju längre söderut vi kom, desto högre reste sig bergen och sanddynor började breda ut sig. En sovjetisk gammal minibuss med ofattbar framkomlighetsförmåga tog oss den sista skumpiga biten över sand- och flodbäddar till Snow Leopard Conservation Foundations (SLCF) forskningscamp i Tost. Där hade vi förmånen att få bo i en ger (nomadtält), vid foten av de berg där de mytomspunna snöleoparderna lever. SLCF är en lokal gren av organisationen Snow Leopard Trust (SLT) som verkar för bevarande av snöleoparder i flera delar av världen.

När vi beslutsamt tågade mot djurfållan den första provtagningsdagen med blodprovsrör i högsta hugg, fick vi snart lära oss hur mongoliska veterinärer arbetar. Varje besök föregås av en obligatorisk sittning i familjens ger för en pratstund, getmjölks-te och diverse ”mejeridelikatesser”. Vi inser ödmjukt att vi har en del kvar att lära när det gäller uppskattandet av smaken ”get”.

I provtagningsritualen ingick ofta en handräckning med djurhållningssysslor som tack för besöket. Detta kunde innebära att valla djur, mjölka getter eller hämta vatten. Arbetet medförde både trevligt umgänge och lärorika insikter i nomadernas livsstil.

När det så blev dags för provtagning gällde det att hänga med. Efter att herden bjudit på en rodeoföreläsning i konsten att fånga får i en alldeles för stor fålla, insåg vi snart att det här med ”att

pricka kärlet” knappast skulle bli vår största utmaning. Mer än en gång släpades vi i dammet när fåren flög likt popcorn omkring oss. De frekvent mjölkade och hanterade getterna framstod som fromma lamm i jämförelse. Dock erbjöd getternas utmärkta klätterförmåga och vilja att knapra på allt som kommer i deras väg ytterligare utmaningar. Mer än en gång fick vi leta efter termometrar, handskförpackningar och anteckningspapper i gödseldammet, och lyckade rymningsförsök var ett faktum. Att arbeta med egensinniga djur går sällan helt som man tänkt sig men trots diverse språkförbistringar, smitande djur och falnande pannlampor landade vi slutligen på totalt 168 provtagna individer.

Den största delen av det insamlade materialet analyserades i fält, antingen utomhus eller i en sval ger. Mikroskopering och äggräkning av träckproverna gjordes med hjälp av ett behändigt fältmikroskop som drevs av solljus. De batteridrivna hemoglobin- och hematokritapparaterna som vi tagit med oss från Sverige var till stor hjälp eftersom elektriciteten ofta var en bristvara.

Innan vi lämnade Tostbergen fick vi förmånen att delta i SLCF:s arbete att bygga rovdjursförebyggande stängsel åt nomaderna i området. Under ledning av Gustav Samelius och tillsammans med lokala herdar, hade vi en heldag av tungt kroppsarbete, men framförallt mycket humor och många skratt som överbyggde språkbarriärerna.

Efter tiden i Tost väntade ytterliga provtagningar i Bayan Unjuul, två timmar väster om Ulaanbaatar, samt i Tarialan som låg en dagsresa norrut. Efter veckor i öken och stäpp var Tarialans skogbeklädda kullar och ringlande vattendrag en efterlängtdad syn. I takt med att höstens kyligare vindar kom smygande blev vi allt varmare i kläderna både när det gällde provtagning och analyser.

Det slutliga laboratoriearbetet i form av DNA-extraktioner och PCR:er utfördes på Institute of Veterinary Medicine (IVM) i Ulaanbaatar. Här spenderade vi många långa dagar efter fältresorna och vi är mycket tacksamma över den hjälpsamhet och flexibilitet som personalen visade oss.

I enlighet med Carol Essons misstanke konstaterade vi att getternas ögonslemhinnor generellt var blekare än fårens enligt FAMACHA[®] score. Det var dock endast ett fåtal utav getterna som låg under referensintervallet för hemoglobin. Gällande förekomst av trichostrongylida ägg var det inte helt oväntat, en lägre förekomst i ökenregionen än de övriga områdena. Prevalensen av Anaplasma visade sig uppnå ca 81 % bland de provtagna djuren med dominerande förekomst i stäppområdena. PCR-analyser pågår fortfarande och de slutgiltiga resultaten kommer att sammanställas i våra examensarbeten.

När de första snöflingorna kom singlar över Ulaanbaatar lämnade vi Mongoliet med en varm känsla i magen. Det är svårt att inte hänföras av detta land med dess magnifika natur och öppensinnade, gästvänliga befolkning. Innan avfärd överlämnade vi den kylväska och solcellspanel som VSF Sverige donerat till projektet och därefter för SLCF:s fortsatta användning. Vi är otroligt tacksamma över detta roliga och lärorika äventyr, fullt av planändringar, språkförbistringar, händiga lösningar och en liten skopa kaos, precis så som ett arbete i främmande kulturer kan vara!

Malin och Frida

Veterinärstudenter årskurs 6

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Uppsala